

М.А. АБИСОВА

асистент кафедри філософії НАУ

ПРОБЛЕМА ВІДЧУЖЕННЯ «ЗОВНІШНЬОЇ» ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

Філософія Г. Сковороди пронизана єдиним духом, де головним постає передача внутрішнього досвіду на шляху до «переображення» серця до вищої духовності. Тема серця як сутності та природи людини для філософа була пов'язана із проблемою сутності та існування стосовно людини. Посилаючись на Єремію, який в рамках європейської схоластичної традиції говорить про єдність *essentia* та *existenti*, філософ зіставляє серце із *essentia*. «А как научил нас Иеремия, и Ему веруем, что истинным человеком есть сердце в человеке, глубокое же сердце и одному только Богу познаваемое не иное что есть, как мыслей наших неограниченная бездна, просто сказать, душа, то есть истое существо, и сущая иста, и самая эссенция... и зерно наше, и сила, в которой единственно состоит ...жизнь и живот наш, а без нея мертвая тень есмы...» [2, с. 173].

Душа («серце») у людини, за Г. Сковородою, не одна: «Есть тело земляное и есть тело духовное, тайное, сокровенное, вечное. Так для чего же не быть двум сердцам?» [2, с. 175-176]. В трактаті «Жена Лотова» філософ вказує на те, що усі люди мають душу, та не всі – душу і дух. Духовна людина – «горнього» походження, а душевна – походження плотського.

Тема роздвоєння людини на «внутрішню» та «зовнішню» символізує відчуження і роздвоєння людського Я. Зовнішня людина є тінню внутрішньої, її проекцією назовні. У діалозі «Потоп Змін» Душа прислухається до слів Духа, і він врешті встановлює контроль над нею. Коли ж між Душею і Духом порушується гармонія, і «зовнішня», плотська людина звільняється від контролю внутрішню, відбувається розпад особистості.

Відчуження «плотського серця» постає тут не як завоювання «духовного серця» силами зла, а актом руйнації порядку і міри, наслідком якого є падіння людського в бруд абсурду. Такий духовний апокаліпсис може бути уподібнений до відпадиння людської тіні людській сутності. Оживання тіні постає як абсурд, нісенітниця.

Екзистенціальне орієнтування перебувало в центрі трансцендентальної феноменології, яка переключила увагу з проблем буття на проблеми свідомості. Так, концепція Ж.-П. Сартра розкриває культурну установку модерністської епохи: проектування діяльності людини пов'язано із трансцендентальною сферою і раціональною поведінкою. Трансцендентальна установка задає вектор. Вона пов'язується із цінностями та правилами дій, які пропонуються індивідам у вигляді зв'язної доктрини.

Конструювання фундаментального проекту існування індивіда, необхідного для конструювання себе, пов'язано із діяльністю свідомості. Проект виступає як спосіб поведінки, що містить певну послідовність дій, спрямованих на реалізацію конкретних цілей. Для Ж.-П. Сартра свідомість здійснює конструювання світу на всіх рівнях: дорефлексивному; рефлексивному, спрямованому на себе; рефлексивному, спрямованому на об'єкт. Тільки свідомість, що знаходиться на рівні рефлексії, фіксує тематично задану ситуацію і будує проект виходу за її межі, відповідаючи на її виклик. Таким чином, рефлексія виступає необхідною умовою проекту.

Проблематичність існування людини в світі для Ж.-П. Сартра характеризує вибір між бажанням бути для іншого і обов'язком бути для себе. Саме співпадіння орієнтирів індивіда та Іншого для модерністського дискурсу є умовою досягнення взаєморозуміння.

Постмодерністська філософія описує життя людини в дискретних ситуаціях, недоступних систематизації і масштабному орієнтуванню. Вона визнає нездатність проектів відображати і пізнавати дійсність. Новим принципом орієнтування визнається моделювання правил і норм поведінки.

Оскільки норми і правилами не є системним цілим, мораль стає способом, під яким індивіди розуміють деяку сукупність цінностей чи відкидають її. За умов життєвих умов, що постійно змінюються, на зміну проектам приходять ситуативні саморегулятори. Фундаментальний проект, що орієнтує діяльність, більше не відображає ситуацію в світі. Правила і норми встановлюються самою людиною в координатах тієї ситуації, яку він переживає. В такій ситуації поведінка людини набуває вид гри. Гра знімає важкість гіркоти відчуження. Привабливість гри і її особливості як практики соціального життя дозволяють якнайкраще досягати мети.

Духовне одужання можливе за умов встановлення міри в співвідношенні «зовнішньої» і «внутрішньої» людини. Говорячи про встановлення внутрішньої гармонії

між «душею» і «духом», Г. Сковорода вказує на два види чеснот: «Звідси можна зробити висновок, що існує два види чеснот: один вид охоплює те, що називається чеснотами у повному розумінні, до яких, як до мети, прагнуть всі інші чесноти. Ці останні і становлять другий вид. ...Чесноти у повному розумінні – це ті, господарем яких є сам суцільний, або Бог. Такі: віра, надія і найвеличніша з усіх і безкінечна любов. Бо сам Бог називається любов'ю. Всі вони без кінця творять» [3, с. 265].

Таким чином, філософ говорить про вибір між абсолютними цінностями і їх запереченням. До внутрішньої руйнації призводить втрата людиною свого природного місця в житті, своєї орієнтації у світі, пов'язаної з вищими цінностями. Якщо немає «виділеної точки» загальнолюдського щастя в часі і просторі, то її немає, таким чином, і в майбутньому. Сковородинський принцип врятування «тут і тепер», оскільки щастя досягне завжди, скрізь і для кожного.

Література

1. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – К. Майстерня Білецький, 2008. – 256 с.
2. Григорій Сковорода. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 1. – 532 с.
3. Григорій Сковорода. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 2. – 576 с.

